

Василь ФАЙФУРА

к. е. н., доцент

Західноукраїнський національний університет,

Іванна ГУЛЬОВСЬКА

слухачка магістерської програми

Управління житлово-комунального господарства та енергозбереження

Тернопільської обласної державної адміністрації

ПЛАТЕЖІ ЗА ЕКОСИСТЕМНІ ПОСЛУГИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ

Сформований нині економічний механізм природокористування і охорони природи недостатньо враховує специфіку протікання різноманітних екосистемних процесів. У його структурі застосування екосистемних інструментів впливу знайшло відображення зовсім недавно. Він і далі залишається виключно сукупністю економічних структур, інституцій, форм і методів господарювання задля акумулювання матеріальних ресурсів на реалізацію природоохоронних програм.

Він дійсно спрямований на мотивацію раціонально використовувати ресурси природи через інститут справляння ренти за ресурси, економічну оцінку природних ресурсів, справляння екологічних податків за забруднення навколишнього природного середовища, фінансування і кредитування природоохоронних заходів. Але він також потребує всебічної екологізації податкової і цінової систем, створення умов для розвитку екологічної індустрії та екологічного бізнесу, формування взаємно вигідного і сприятливого екологічного середовища для життєдіяльності населення і ведення господарської діяльності.

Слід визнати, що економічні інструменти в цілому є дуже ефективними і дієвими. До того ж - їх вмиле застосування робить їх гнучким і ефективним інструментом в реалізації екологічної політики. Весь їх спектр можна згрупувати в три великі блоки.

Перший з них формує сукупність методів та інструментів, які носять директивний зміст і примушують суб'єктів природокористування виконувати природоохоронні вимоги і здійснювати заходи з охорони довкілля. Сюди включаємо нормативно-правову базу, інститут платності за ресурси і забруднення навколишнього середовища, штрафні санкції різних видів за порушення природоохоронного законодавства;

Другий – стимулюючий – охоплює спектр інструментів, застосування яких пов'язане з виникненням економічного інтересу до захисту природи і отримання від цього економічних вигод. Такий інтерес з боку природокористувачів підкріплений системою різноманітних пільг, переваг у фінансовій та в інших сферах, а також «екологізацією» податкової системи;

Застосування інструментів третього блоку покликане підтримати природокористувачів під час проведення ними природоохоронних заходів і включають надання субсидій, пільгових кредитів, позики під низькі проценти, зниження ставок податків або тимчасове звільнення від їх сплати, надання виплат зі спеціально створених фондів охорони природи та ін.

Весь цей перелік різних економічних дій складає в сукупності так званий економічний механізм природокористування і сформовано його задля забезпечення дієвого економічного впливу на природокористувачів і їхню природоохоронну політику і поведінку.

Разом з тим, ми вже наголошували на тому, що він не зовсім враховує специфіку всіх природно-ресурсних відносин. Якщо розглянути попередні три блоки, то можна говорити, що природокористувачі виступають в ролі агентів з зі структурами, які не є спорідненими з ними за родом і видами діяльності. Їх об'єднують визначені законодавчо фінансові та інформаційні потоки.

Упускається з виду ціла сфера відносин у галузі експлуатації довкілля – відносини між самими суб'єктами господарювання. І головна відмінність від перших трьох груп засобів та інструментів – добровільність таких взаємин.

Вона проявляється у виникненні взаємних цілей та економічних інтересів у суб'єктів господарювання у плані формування необхідного або компромісного екологічного середовища для всіх

зацікавлених сторін. Кожний природний комплекс, лісовий масив або агроландшафт, створюють відповідне середовище, вигідне або невигідне для суміжних природокористувачів чи для частини мешканців на певній території. Здатність екосистем виконувати певні функції дають переваги для фермерів, будівництво дамб, каналів зрошення дають змогу останнім отримувати більші врожаї. Регулювання стоку на одних ділянках рік попереджує економічні і соціо-екологічні збитки в нижніх частинах її басейну. І завжди від таких дій хтось виграє. І завжди хтось зацікавлений у здійсненні таких заходів. І готовий їх стимулювати.

Таким чином у багатьох країнах світу в структурі економічного механізму природокористування почали здійснюватися платежі за екосистемні послуги. Екосистемні послуги – це усі блага, які люди отримують від екосистем як динамічних угруповань рослин, тварин, мікроорганізмів та неживого середовища їх існування, які цілісно утворюють єдину функціональну одиницю [1; с. 29].

Спільна зацікавленість у формуванні конкретних екосистем полягає у створенні відповідного сприятливого екологічного середовища, точніше екологічно сприятливого бізнес-середовища, у якому всі агенти впливу на довкілля отримуватимуть вигоди від екологічно орієнтованої діяльності бізнес-партнерів через надання один одному комплексу екосистемних послуг.

Тут чітко виділяються замовники і постачальники таких послуг, хоча, здебільшого, вони грають дві ролі, хоча в контексті споживання-пропозиції різних послуг. Споживач послуги на добровільних засадах заохочує другу сторону – постачальника – надавати певну екопослугу, а такий стан речей у тривалому вимірі часу є не чим іншим як збереження екосистем. Більше того, постачальник послуг може в рамках допустимого оптимізувати середовище, якщо це входить до сфери інтересів замовника.

Такі взаємини між агентами впливу на довкілля мають економічні прояви у формі додаткової економічної вигоди від поліпшення стану навколишнього середовища для замовників і належної грошової компенсації для постачальників.

Зважаючи на викладене, маємо наголосити на окремих моментах. Так для запровадження у широку практику платежів за екосистемні послуги потрібно нормативно врегулювати такі взаємини, закріпити законодавчо поняття екосистемних послуг і екосистемних платежів. Необхідно визначити засади і принципи формування ринку екосистемних послуг, створення законодавчої бази міжрегіональних взаємних заліків і компенсацій з приводу надання/споживання екологічних послуг. Екосистемні послуги повинні бути включені у практику формування цільових територіальних програм оптимізації і розвитку довкілля, а також стати складовою частиною державної та приватної ініціатив щодо формування приватних природоохоронних територій.

Список використаних джерел

1. Файфура В., Надвичиний С. Екосистемні платежі в контексті формування довкілля. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. Випуск 21, Тернопіль: Економічна думка 2016. С. 28-33.